Vol 5 Issue 10 April 2016 ISSN No :2231-5063

International Multidisciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

Welcome to GRT

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2231-5063**

Golden Research Thoughts Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial board.Readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

Regional Editor

Manichander Thammishetty
Ph.d Research Scholar, Faculty of Education IASE, Osmania University, Hyderabad

International Advisory Board

Kamani Perera
Regional Center For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus PopPhD, Partium Christian University, Oradea,Romania

Mohammad Hailat
Dept. of Mathematical Sciences, University of South Carolina Aiken

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Faculty of Philosophy and Socio-Political Sciences Al. I. Cuza University, Iasi

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Dept of Chemistry, Lahore University of Management Sciences[PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

......More

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University,Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University,Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary,Play India Play,Meerut(U.P.)

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh,
Vikram University, Ujjain

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU,Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra
Maulana Azad National Urdu University

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.oldgrt.lbp.world

ISSN: 2231-5063 Impact Factor : 3.4052(UIF) Volume - 5 | Issue - 10 | April - 2016

Golden Research Thoughts

GRT

मोदी सरकारचे परराष्ट्र धोरण

संभाजी शि. राजपुरे
तृतीय वर्ष कला. , राज्यशास्त्र विभाग ,
मु. सा. काकडे महाविद्यालय, सोमेश्वरनगर, ता. बारामती, जि. पुणे.

प्रस्तावना : –

जून 2014 मध्ये भारतात सत्तांतर होवून भारतीय जनता पार्टीचे नरेंद्र मोदींच्या नेतृत्वाखाली सरकार स्थापन झाले. मोदींने आपला शपथ ग्रहण सोहळयाच्या वेळी सर्व सार्क देशांच्या प्रामुख्यांना बोलावून सरकारच्या पहिल्या दिवसापासून परराष्ट्र धोरणाबाबतची नवी प्रथा सुरू केली. जून 2014 ते फेब्रुवारी 2017 या तीन वर्षामध्ये मोदी सरकारच्या परराष्ट्र धोरणाचा आढावा घेतला असता. काही बाबींची थोडक्यात चर्चा करायला हवी.

परराष्ट्र धोरणाला पंडित जवाहारलाल नेहरू किंवा इंदिरा गांधीच्याकाळात ते महत्त्व होते. ते हळूहळू कमी होत गेले. राजीव गांधी, पी.व्ही. नरसिंहराव, अटलबिहारी वाजपेयी यांनी परराष्ट्र धोरणास महत्त्व दिले असेल तरी ते पूर्वीसारखा भारताच्या धोरणाचा प्रभाव जागतिक समुदायावर पाडू शकले नाहीत. परंतु 'नरेंद्र मोदींनी' ही कमतरता दूर केली. त्यामुळे जागतिक राजकारणात भारताची प्रतिष्ठा वाढू लागली आहे.

पारंपारिक परराष्ट्र धोरणात बदल : –

भारताचे जून 2014 पर्यंतचे परराष्ट्र धोरण हे प्रथम पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरू यांनी राबविलेल्या परराष्ट्र धोरणावर आधारित होते. सन 1971 मध्ये पाकिस्तानची फाळणी आणि 1974 व 1998 मधील अणुचाचणी या गोष्टींचा अपवाद वगळता भारताचे परराष्ट्र धोरण हे शांततेचे व वचनात्मक पवित्रा घेणारे होते. मात्र मोदींनी 'ना ऑख झुकायेंगेंना ऑख दिखाऐंगे' असे धोरण आखले व मैत्री करू इच्छिणाऱ्या राष्ट्रांना विश्वास दिला की भारत त्यांच्या अंतर्गत राजकारणात हस्तक्षेप करणार नाही.

मागील 25–30 वर्षांमध्ये त्या राष्ट्रांकडे भारताचे दुर्लक्ष झाले त्या देशांशी देखील मैत्रीपूर्ण संबंध प्रस्थापित करून व्यापार व सहकार्य वाढविण्याच्या दृष्टिने नरेंद्र मोदींनी प्रयत्न केला. 'अटल बिहारी वाजपेयी' यांच्या पूर्वकडील धोरणास पुढे चालू ठेऊन असियान राष्ट्रांशी मैत्री करून चीनला घेरण्यात यश मिळाले.

मोदींची सार्क राष्ट्रांविषयीची भूमिका : –

1.भूटान व नेपाळ :

मोदी सरकारने परराष्ट्र धोरणात सार्क राष्ट्रांना प्राथमिकता दिलेली दिसून येते. शपथ ग्रहण सोहळयात सर्व सार्क राष्ट्र प्रमुखांना बोलावणे किंवा पहिला परदेश दौऱ्यासाठी भूटानची निवड करणे यातून ही गोष्ट स्पष्ट होते.

नेपाळ व भूटान हे दोन्ही देश भारताची सांस्कृतिक ऐक्य दर्शवितात. तसेच या देशांच्या तीन्ही दिशांनी भारतच आहे. त्यामुळे मोठया प्रमाणावर हे देश भारतावर अवलंबून आहेत. चीनशी असणाऱ्या सीमावादामुळे या छोटया देशांचे समर्थन भारतासाठी आवश्यक आहे. मोदींनी नेपाळ व भूटानशी मैत्रीपूर्ण संबंधाचा नवा अध्याय सुरू केला. याचाच भाग म्हणून पहिल्या विदेश दौऱ्यासाठी भूटानची निवड व भूकंपाच्या वेळी

सर्वतोपरी.

2.श्रीलंका व भारताचे धोरण :

भारत—श्रीलंका संबंध कधी मैत्रीपूर्ण तर कधी तणावपूर्ण राहिल आहेत. तमिळीं मच्छीमारांच्या प्रश्नामुळे उभय देशात वेळोवेळी वाद निर्माण झाले होते. मात्र त्याचे कधीही संघर्षात रूपांतर झाले नाही. 1988 च्या तमिळी बंडास मोडून काढण्यासाठी श्रीलंकेने छेडलेल्या युद्धास भारताने श्रीलंकेस लष्करी मदत केली. तसेच 2007—08 च्या T.T.E. विरूद्धच्या युद्धालाही भारताने समर्थन दिले. तरीही राजपक्ष सरकारने मत भारताविषयी प्रतिकूल मनाचेच राहीले.

मात्र मोदींनी शपथविधी सोहळयास श्रीलंकेच्या राष्ट्रप्रमुखांना बोलावून भारत—श्रीलंका संबंध सुधारण्यात पहिले पाऊल उचलले. त्याचाच परिणाम म्हणून दोन्ही देशांनी परस्परांच्या मच्छीमारांची अटकेतून सुटका केली. श्रीलंकेतून सत्तांतरांनंतर श्रीलंकन सरकार भारतास अनुकूल धोरणे आखताना दिसत आहे.

3. भारत—पाक संबंध : निषेध ते सर्जिकल स्ट्राईक —

पाकिस्तान विषयीचे धोरण हा भारतीय परराष्ट्र धोरणापुढील सर्वात मोठा कुट प्रश्न आहे. त्याचे कारण म्हणजे काश्मीर प्रश्न व पाकिस्तानला असलेला बडया राष्ट्रांचा पाठिंबा म्हणूनच स्वातंत्र्यप्राप्तीपसून भारतीय परराष्ट्र धोरण पाकिस्तान स्पेशल अपयशी ठरले आहे.

नरेंद्र मोदींनी शपथविधी सोहळयास शरीफ यांना निमंत्रण देऊन तसेच अनियोजित भेट देऊन पाकिस्तानशी मैत्री करण्याचा प्रयत्न केला. मात्र त्यास प्रतिसाद न मिळाल्याचे पाहून कठोर पावले टाकण्यास सुरूवात केली. त्यातूनच सर्व बडया राष्ट्रांचे समर्थन नाहीसे करून पाकिस्तानला एकाकी पाडून दुसऱ्या बाजूला पाकिस्तानवर सर्जिकल स्ट्राईक करून पाकिस्तानच्या मनात धडकी भरवण्याची यशस्वी परराष्ट्र निती नरेंद्र मोदींनी राबवली आहे.

4.चीनविषयक परराष्ट्र धोरण —

भारत व चीन हे एकमेकांचे आर्थिक, लष्करी, व्यापारीव सामाईक स्पर्धक आहेत. चीन सतत भारताच्या खोडया काढत आला आहे. भारताच्या शेजारील राष्ट्रांशी जवळीक वाढवून भारताला घेरण्याचे धोरण आखले होते. मात्र मोदींनी चीनचेच शस्त्र चीनविरूद्धच वापरून जपान, व्हिएतनाम, मलेशिया व इतर असियान राष्ट्रांशी मैत्री वाढवून चीनला घेरण्यात यश मिळविले. याचाच भाग म्हणून व्हिएतनामला शस्त्र विक्री व मंगोलियाला दिलेली भेट होय. चीन मागील काही वर्षात भारतीय सीमेनजीक रस्ते, रेल्वे व हवाई मार्ग जाळे तयार करण्यावर भर दिला. या प्रत्युत्तर म्हणून भारतानेही चीनच्या सीमेनजीकच्या भागात पायाभूत सुविधा उभारून चीनला शह देण्याचे परराष्ट्र धोरण अंगिकारले आहे.

5.भारत—अमेरिका संबंध —

अमेरिका हा देश पाकिस्तानची सतत पाठराखण करत आला आहे. भारताने अमेरिकेशी नेहमी जुळवून घेण्याचा प्रयत्न केला होता. कारण अमेरिका ही एक जागतिक महासत्ता आहे. अनेक गोष्टींसाठी भाारताला अमेरिकेचे सहाकार्य महत्त्वाचे वाटते. अमेरिकेचे राष्ट्रध्यक्ष ओबामांशी वैयक्तिक मैत्री वाढवून मोदींनी त्याचा फायदा उभय देशांचे संबंध सुधारण्यासाठी करून घेतला.

त्यामुळे पााकिस्तानला असलेले समर्थन अमेरिकेने काढून घेतले. मात्र अमेरिकेतील सत्तांतरांनंतर उभयंतांचे संबंध कसे राहतील यावर मोदींच्या परराष्ट्र धोरणाचे यश अवलंबून आहे.

6.रशिया व युरोपियन देश —

रशिया हा भारताचा पारंपारिक व सर्वात विश्वसनीय मित्र आहे. रशियाचा भारताच्या युनोतील कायम सदस्यत्वास पाठिंबा आहे. असाच पाठिंबा भारताला जर्मनी, फ्रान्स व इंग्लंड या प्रमुख युरोपियन राष्ट्रांनाही दिला आहे. Make IN India या मोदींच्या महत्त्वाकांक्षी योजनेस सहाकर्य करण्याचे फ्रान्स व जर्मनीने मान्य केले आहे. इंग्लंड युरोपियन महासंघातून बाहेर पडल्याने भारतासमोर मोठी समस्या निर्माण झाली आहे. कारण युरोपिय संघाशी होणारा व्यापार हा इंग्लंड मार्फत होत असे त्यामुळे यातून मार्ग काढणे हे मोदींच्या परराष्ट्र धोरणापुढील मोठे आव्हान आहे.

सारांश : —

1. स्वातंत्र्य प्राप्तीपासुन चालत आलेल्या परराष्ट्र धोरण विषयक पॉलिसीमध्ये अमुलाग्र बदल करण्यात आला.
2. परराष्ट्र धोरणात सार्क देशांना पर्यायाने शेजारील देशांना महत्त्वपूर्ण स्थान देण्यात आले.
3. 'जशास तसे' व 'ठकास महाठक' या न्यायाने पाकिस्तान व चीनविषयी धोरण निर्धारित करण्यात आले.
4. पाकिस्तानला एकटे पाडण्यात व बतुचीस्तानचा मुद्दा व सर्जिकल स्ट्राईकच्या माध्यमातून पाकिस्तानवर यशस्वी दबाव टाकला.
5. चीनची निती वापरून चीनच्या शेजारील राष्ट्राशी जवळीक वाढवून चीनला घेरण्याची परराष्ट्र निती अवलंबली गेली.

संदर्भ : —

1.डॉ. बी. तोडकर, 2015, आंतरराष्ट्रीय राजकारण प्रशांत प्रकाशन, अहमदनगर.
2.डॉ. शैलडे देवळाणकर, 2012, आंतरराष्ट्रीय संबंध, अजब प्रकाशन, नागपूर.
3.डॉ. वसंत रायपूरकर, 2016, आंतरराष्ट्रीय संबंध, मंगेश प्रकाशन, नागपूर.

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished Research Paper,Summary of Research Project,Theses,Books and Book Review for publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

* International Scientific Journal Consortium
* OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database
- Directory Of Research Journal Indexing

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.www.oldgrt.lbp.world